

AZ OROSZ HATALMI AMBÍCIÓK MÚLTJA ÉS JELENE AFRIKÁBAN

PILLER MÁTYÁS MIHÁLY

1. BEVEZETÉS

Oroszország napjainkban katonai szempontból a világ egyik legmeghatározóbb országa, melynek politikai döntései emberek tízmillióinak életét befolyásolják. A Szovjetunió utódállama, bár veszített befolyásából, rendkívüli nyersanyagkészletei, a világ egyik legnagyobb hadserege és a nemzetközi szervezetekben betöltött szerepei továbbra is biztosítják számára, hogy a világpolitika alakulását aktívan befolyásolja.

Az elmúlt évek talán legfelkapottabb és legjelentősebb eseménye európai szemmel a 2022. február 20-án kirobbant orosz–ukrán konfliktus, melynek okán az orosz külpolitika elemzése ismét egyre jobban foglalkoztatja a nemzetközi közvéleményt is. A médiában az orosz imperializmus és a Szovjetunió vagy a cári Oroszország felélesztése gyakran a szóbeszéd tárgya.

Az orosz állam és Afrika történelmi kapcsolata terjedelmes, de az elmúlt két évet leszámítva kevésbé felkapott témakör. Legyen szó gazdasági kapcsolatokról, katonai együttműködésről vagy akár belpolitikai ügyekről, az orosz külpolitika nagyfokú aktivitást mutat a kontinensen és döntéseik megértése kulcsfontosságú lehet a későbbiekben. Fontos a téma ideológiai oldalába való betekintés is, mely által megérthetjük, mi motiválja a mindenkori orosz vezetést egy-egy döntés meghozatalában és milyen eszköztárból válogatnak beavatkozások esetén, így a történelmi példák és az egyes vezetők hozzáállása is fontos szerepet kap a későbbiekben.

A mai Oroszország kapcsán kitérek az afrikai jelenlétük 1990-es években bekövetkezett csökkenésére is, majd rátérek a Vlagyimir Putyin vezetősége alatt bekövetkező felívelő tendenciára.

2. AZ ELSŐ PRÓBÁLKOZÁSOK AFRIKÁBAN

2.1. *Oroszok Madagaszkáron*

Nagy Péter korára a legtöbb európai nagyhatalom már rendelkezett kolóniákkal a világ számos pontján. A cár, aki 1697-98-as nyugati tartózkodása alatt kapcsolatba került a Holland Kelet-Indiai Társasággal, a brit és holland példáktól megihletődve hasonló ambíciókat dédelgetett (Jangfeldt 2024).

Az amerikai kontinens eddigre már szinte teljes egészében valamelyik tengeri nagyhatalom irányítása alatt állt, Afrika pedig ekkor még nagy kiterjedése és a tró-

pusi betegségek miatt nem volt vonzó célpont kikötővárosain kívül. A cél így India lett, mely a 18. század hajnalán még a britek mellett a franciák és a portugálok által is óhajtott terület volt. A szubkontinens eléréséhez szükség volt egy közeli kikötőre is, ahonnan anélkül indulhattak meg a flották, hogy más, rivális nagyhatalmak akadályozzák őket. Így került a képbe Madagaszkár.

Madagaszkárt kezdetben a nagy rivális Svédország tervezte gyarmatosítani, azonban a magas expedíciós költségek miatt 1721-ben határozatlan időre elhalasztották az expedíciót (Kopolev, 2022). Ekkor kereste meg a cárt Daniel Wilster¹ svéd zsoldos, aki felhívta a figyelmét a lehetőségre és saját tudását jócskán eltúlozva tájékoztatta őt a helyzetről. A cár azonnal elrendelte az expedíciót. Az utazás minden részletét soha nem látott titoktartás övezte, ára mintegy 3000 aranyrubel volt. A két fregatt, az „Amsterdam Galley” és a „Dacron de Levde” kereskedelmi lobogók alatt hajózott ki az úti cél ismerete nélkül, a Brit-szigeteket megkerülve. Wilster altengernagyi rangot kapott, ám folyamatos megfigyelés alatt volt fedélzetén, az úti célt és a pontos instrukciókat csak a kihajózást követően kapta meg. Feladata az volt, hogy Madagaszkár vezetőjével mint diplomáciai küldött tárgyaljon és biztosítsa egy kereskedelmi kikötő létesítését. Ezt követően a cél Bengál lett volna, ahol szintén kereskedelmi kapcsolatot kellett volna létesítenie².

Az expedíció 1723 decemberében indult el. A két fregatt Tallinnból hajózott ki, azonban két héttel később vissza is tértek rossz állapotuk miatt. Az őket váltó hajók, a „Prince Eugene” és a „Cruiser” végül az uralkodó halála miatt nem indultak meg. Az expedíció sikere megkérdőjelezhető lett volna. A Brit Kelet-Indiai Társaság eddigre már szétverte a szigeten lévő kalóztelepeket és ideiglenesen uralma alá hajtotta a parti területek jelentős részét. (Ibid.)

Péter cár halálát követően az orosz külpolitika ismét megrekedt, ezen csak Anna cárnő³, uralma javított, aki a cár halála után elhanyagolt hadiflottát ismét fejleszteni kezdte és számos reformot vezetett be az országban. (Lieven, 2006)

2.2. Gyarmatosítási kísérletek a hajsza idején

Az európai és ázsiai terjeszkedéssel párhuzamosan a 19. sz. elején az orosz érdeklődés ismét Afrika felé fordult. Porfirij Uszpenszkij ortodox szerzetes vallási alapon tervezte elérni az orosz befolyás erősödését, így a cél Etiópia lett volna. (Jangfeldt, 2024) Amiről az orosz elit kézenfekvően elfelejtkezett, az nem más, mint hogy Etiópia a negyedik század óta többségében keresztény, így a terv kudarcot vallott. A következő terv civilizációs indokkal készült, azonban ez is dugába dőlt. (Madimba – Ukata, 2022)

I. Miklós cár 1853-as krími háborújának kudarca Nyugat-ellenes fordulatot okozott az országban. Az 1856-os párizsi béke megalázó volt Oroszország számára, így a következő évtizedekben végig fontos cél volt ennek korrekciója. 1877-1878-ban II. Sándor cár a pánszlávizmus jegyében visszatért a Balkánra kiszorítani az oszmán erőket. A meghozott San Stefanó-i békét felülírta a berlini kongresszus, így mivel a Dardanellák és a Boszporusz megszerzése diplomáciai szempontból kivitelezhetetlennek tűnt, az oroszok figyelme másfelé fordult⁴.

1. ábra. Asinov és társai a *Journal Des Voyages* francia hetilap címlapján 1888-ban.

Forrás: <https://www.rferl.org/a/africa-sagallo-russian-colony/26934711.html>

1885-ben Nyikolaj Ivanovics Asinov kozák kalandor birodalomszerte és azon is túl címlapokra került tervével. Asinov 1885-1886 környékén ejtette meg első útját Afrikába⁵, ahol a kulcsfontosságú vezetőkkel való kapcsolatok kiépítésén dolgozott. Asinov nyíltan hangoztatta, hogy a birodalomnak csatlakoznia kéne a többi nagyhatalomhoz és gyarmatokat szereznie Afrikában. Földrajzilag ezt Etiópia, Szudán és a mai Szomália területén képzelte el. Terve önkéntesekkel valósult volna meg és az orosz elit nagy várakozásokkal tekintett rá, hiszen így könnyedén és olcsón juthattak volna területekhez⁶. A kiépíteni kívánt rendszerben a cár irányítása alá került volna az ország belpolitikája és hadereje, az államhoz a bevételek egyik fele, a másik fele pedig Asinovhoz. 1888 márciusában Asinov és csapata Tadjoura partjainál (a mai Dzsibuti területe) partra szállt egy orosz hadihajóról. A haditengerésztől Ivanovszkij hadnagy a helyi szultánnal tárgyalt egy protektorátus létrehozásáról, míg a kozák kalandornak a település alapjait kellett felépítenie. (Madimba – Ukata, 2022)

Nem sokkal később visszatért Szentpétervárra a hírrel, miszerint megalapította a leendő kolónia központját, Új Moszkvát. A hírre megindultak a misszió előkészületei, a telepesek kiválasztása és a hittérítési célok álcájának kidolgozása. Ekkor érkezett a hír, hogy a város nem létezik, ugyanis a kalandorok képtelenek voltak megélni, így heteken belül elhagyták Afrikát. A nyilvános megaláztatás elkerülése érdekében az orosz diplomácia magánakciónak nyilvánította az esetet, ám továbbra is megadták az engedélyt, így aztán egy újabb út indult meg 1888 decemberében. 1889 januárjában a sagallói oszmán erődbe telepedett be a több mint 100 telepes és földművelésbe kezdtek. Új Moszkva azonnal nehézségekbe ütközött, hiszen a föld, ahol az erőd állt, nem volt az övék. Anfani, Tadjoura szultánja ugyan eladta a föl-

det Asinovnak, azonban azt már korábban átadták a franciáknak. Belső problémák is adódtak. A helyieket a kozák zsoldos elnyomta, a félelem a lakosságban egyre nőtt. Az elnyomás olyan mértéket öltött, hogy még az orosz telepesek közül is többen a szomszédos Obock városába menekültek a brutalitás, elnyomás, korrupció és egyes vádak szerint gyilkosságok miatt. A helyi oroszok az őslakossággal együttes, franciák elleni szervezkedésről is beszámoltak. A katasztrofális hírekről értesülve a cár és a külügy ismételten elhatárolódott a cselekményektől⁷. A telepesek nem voltak hajlandóak megadni magukat, így 1889 februárjában a francia flotta egy hajója tüzet nyitott a telepre és számos telepest megöltek⁸.

Bár a Vörös-tenger kolonizációjának kísérlete látványos kudarc volt, az afrikai orosz expanzió terveit nem vetették el végleg. Nikolaj Leontiev, akit napjaink Oroszországában a kolonizációellenesség hőségének és az etióp–orosz barátság megteremtőjének tartanak, ügyesen használta ki a politikai helyzetet és nemhivatalos diplomataként tevékenykedett. Sikeresen lopta be magát II. Menelik etióp uralkodó bizalmába az olasz invázió idején, amikor is nagy mennyiségű fegyvert és lőszert ígért az olaszok ellen, cserébe egy orosz kolóniáért a Harartól a Vörös-tengerig tartó karavánúton. Bár a fegyverek csak a háború után érkeztek meg, a legenda megszületett és alátámasztotta azt Menelik 1897-es döntése is, miszerint Leontiev a délen frissen meghódított területek kormányzója lehet. A területet és a lakosságot teljesen kimerítve, Leontiev 1902-ben menekülésre kényszerült a befektetők elől, ekkor pedig ismét az orosz korona segítségét kérte, hogy vegyék oltalmuk alá a területet. Ezúttal érkezett is válasz, azonban mielőtt az orosz félnek ideje lett volna lépni, az etióp uralkodó megszabadult egykori bizalmasától⁹.

Pedig 1897-ben a két ország kapcsolata fejlődő pályán volt. Az orosz külügyminisztérium ebben az évben augusztus 9-én küldte el első követeit Addisz-Ababába, így aztán ezt az évet tekintik Oroszországban jelenleg is az orosz–afrikai kapcsolatok kezdetének. Persze a kép ennél jóval árnyaltabb. A diplomáciai testület tagjai szinte kivétel nélkül felsőbbrendűnek tartották magukat és a helyiekről megvetéssel írtak beszámolóikban. A cél a kezdetektől fogva az orosz befolyás terjesztése volt a térségben. Ahogy azt Pjotr Vlaszov¹⁰, az orosz küldöttség vezetője írta jelentésében, a terjeszkedés elérésének érdekében egy katonai bázist vagy egy erősen felfegyverzett kolóniát kell kiépíteniük a Vörös-tenger partján. Amennyiben ez nem sikerül, úgy még van esély az országot a britek elleni nyomás kifejtésére használni a szomszédos Szudánban, Szomáliföldön és Ugandában. (Ibid.)

Az etióp uralkodó azonban inkább igyekezett jelentős anyagi hasznot hajtani az orosz jelenlétből, melyet viszont az oroszok nem engedhettek meg maguknak. Egyetlen megoldásnak ebben az időben így tehát a megítélésük javítását látták, ezért kórházat létesítettek a fővárosban, mely egy sikeres projektnek mondható. Ez már a

Bár a Vörös-tenger kolonizációjának kísérlete látványos kudarc volt, az afrikai orosz expanzió terveit nem vetették el végleg.

soft power tudatos növelésére tett lépés volt, mely politikára a mai napig alapoznak a kontinensen. Ennek ellenére Vlaszov utódja, Konstantin Lishin egy, a külügyminisztériumnak tett jelentésében az aktívabb belpolitikai beavatkozást sürgette, illetve felhívta a figyelmet a helyi aranykészletek kiaknázásában rejlő lehetőségre. (Ibid.)

Szergej Vitte¹¹, akaratlanul is leírva hazája expanziójának szinte teljes történetét, úgy fejezte ki magát, „*Itt, Oroszországban a mi magas köreink rajonganak a hódításokért, vagy inkább azért, hogy megragadják azt, ami a kormány álláspontja szerint szabadon hever. Mivel Abesszínia végül is egy félig pogány ország, de a vallásában van némi hasonlóság az ortodoxiára, az ortodox egyházra, nagyon szeretjük volna Abesszíniát a protektorátusunk alá nyilvánítani, és alkalomadtán el is nyelni.*” (Ibid.) A cárság végül inkább a kialakult fegyverkezési versenyre koncentrált, illetve a modernizálással igyekezett haladni. A következő években a diplomáciai kapcsolatok hanyatlásnak indultak¹² és 1917-ben a cárság összeomlásával meg is szűntek. (Ibid.)

3. A SZOVJETUNIO – SZUPERHATALMI JÁTSZMÁK

1917. február 23-án a cári rendszer megdőlt a polgári forradalom következtében (Suny et al. 2006). Az vörös győzelmet követő években a vezetőség ismét elkezdte felfedezni külkapcsolati lehetőségeit. Habár a belső problémáik és a rendszer kiépítése problémás volt, így a kezdeti tapogatódzásaik süket fülekre találtak, lassacskán sikerült kilépniük az izolációból. A weimari Németországgal és Mustafa Kemal Atatürk Törökországgal is sikeresen felvették a diplomáciai kapcsolatot (Ibid), a nyugati hatalmakkal ugyanakkor nem volt egyszerű ismét jó kapcsolatot kialakítani, majd a II. világháború káosza nem engedte az orosz kapcsolatok terjesztését.

A háború éppen csak véget ért, ám a világ viszonylagos békéjét azonnal egy újabb konfliktus fenyegette. A horizonton túl, a háború leülepedő porfelhőiben két fiatal szuperhatalom állt egymással szemben, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió. A hidegháború folyamán a szuperhatalmak érdekérvényesítésének és ideológiai terjeszkedésének számos dél-amerikai, afrikai és ázsiai ország esett áldozatul. A kialakuló proxiháborúk és a harcok sok esetben évekig, évtizedekig húzódtak. Ennek ellenére napjainkban több háború folyik a világban, mint a hidegháború idején, ami jelzi azt is, mennyire óvatosnak tekinthető a korabeli külpolitika¹³. De miért volt ekkora jelentősége Afrikának?

3.1. A Szovjetunió eurázsiai térnyerése

A Szovjetunió Európában néhány év alatt sikeresen véghezvitte szatellitállamainak politikai átalakítását. A nagyhatalom újrarájzolta Közép- és Kelet-Európa térképét.

Épp időben, hiszen az európai front lezárása után Ázsia került a történelem középpontjába. Japánnal már 1945-ben békét kötöttek, majd aktívan támogatták a kínai kommunistákat, aminek köszönhetően 1949-ben az ő győzelmükkel zárult a kínai polgárháború. Az ezt követő évben, 1950-ben kitört a koreai háború, ahol a Nyugat már megvetette a lábát, ám így is sikerült megállítani az ENSZ-erők előrenyomulását, s négy hónappal Sztálin halála után, 1953 júliusában aláírták a fegyverszünetet. (Ibid.)

A Sztálin halálát követő hatalmi harcból Nyikita Hruscsov került ki győztesen¹⁴. Sztálinnal ellentétben Hruscsov már egészen máshogy állt hozzá a harmadik világ országaihoz. Utazásainak kedvelt helyszínei voltak a függetlenségüket a gyarmati uralom alól frissen elnyerő államok, és támogatását fejezte ki a feltörekvő nemzeti mozgalmak felé (Gaddis, 2005).

3.2. A második versenyfutás Afrikáért

Az ázsiai sikerek és Sztálin halála után Afrika felé fordult az érdeklődés. A második világegést követően a korábbi gyarmati, majd mandátumrendszernek végérvényesen befellegzett¹⁵, a nyugati blokk viszont a dominóelv alapján nem engedhette meg, hogy az ottani államok a Szovjetunió felé billentsék a mérleg nyelvét, ellenben a közvetlen katonai beavatkozás a legtöbb esetben túl súlyos lépésnek tűnt. (Gaddis, 2005)

A Tito által tökélyre fejlesztett el nem kötelezettek mozgalma sikeresen manőverezett a két szuperhatalom között. A kommunista vezér Indiával és Kínával szövetségre kötött első gyűlését 1955-ben, Bandungban. Ebben az időszakban csatlakozott a táborhoz egy újabb jelentős ország, az 1954 óta Nasszer vezette Egyiptom. (Ibid.)

Nasszer hasonlóan jól lavírozott az oldalak között. Kezdetben az USA vezetőségét győzte meg, hogy finanszírozzák a kiemelten fontos Asszuáni-gátat, majd Csehszlovákiától vásárolt fegyvereket és elismerte a Kínai Népköztársaságot. Eisenhower azonnal reagált, a gát finanszírozása amerikai oldalról leállt, ám a szovjet vezetőség, kihasználva a kínálkozó lehetőséget, átvette a projektet. Az átbillenő mérleg hatására a brit és francia vezetők Izraellel szövetségre kötötték Nasszer leváltását és a Sínai-félsziget elleni inváziót. Az 1956 októberében megkezdett hadjáratot mindkét szuperhatalom elítélte, Washington azonnali visszavonulásra szólította fel a megszállókat, míg Moszkva atomfegyverek bevetését helyezte kilátásba. (Gaddis, 2005)

A helyzet nem volt egyszerűbb Afrika más tájain sem. A hanyatló gyarmatbirodalmak között is kiemelkedően sok problémát okozott Franciaország, amely foggal-körömmel kapaszkodott a Françafrique koncepciójába. (Ibid.) A szovjet sikerek és nyugati kudarcok hatására Kuba, Egyiptom, Irak és Szíria mind a keleti szuperhatalom felé fordulnak¹⁶.

Egyiptommal való együttműködésük jegyében 1956-ban kereskedelmi megállapodást írtak alá, majd további kereskedelmi szerződések jöttek létre Tunéziával 1957-ben, Marokkóval 1958-ban és Ghánával, Etiópiával és Guineával 1959-ben. Szorosabbra fűzték kapcsolataikat a szocialista modellel operáló államokkal is, így Guineával, Ghánával, Kongóval, Malival, Etiópiával, Angolával, Mozambikkal és Beninnel. Ahogy azt Alekszej Szalinkov KGB-tiszt megfogalmazta: „*Szinte áruljuk a kommunizmust Afrikának, de a gyakorlatban nekünk kell fizetnünk, hogy az afrikaiak megvegyék.*” Összesen harminchét országgal hatszáz nagyszabású projekten dolgoztak együtt, illetve jelentős anyagi segítséget is folyósítottak a kontinens államainak¹⁷.

A hatvanas évek közepétől ömlöttek az olajdollárok az államba, mely lehetővé tette az expanzív külpolitika folytatását. Az expanziós politika részeként tovább erő-

sítették ázsiai befolyásukat (Dél-Jemen, Afganisztán, Vietnám), új térhódítást értek el Dél-Amerikában (Nicaragua), ám a legaktívabbak Afrikában voltak (Zimbabwe, Mozambik, Tanzánia, Angola, Etiópia). A korszakban az Egyesült Államokat a magas infláció, a Watergate-botrány, a vietnami háború miatt kialakult társadalmi változások, a befolyási övezet csökkenése, az iráni forradalom és az energiaválság is gyötörte, így ekkoriban a Szovjetunió úgy tűnt, nyeresre áll. Ennek ellenére jelentős problémát okozott, hogy az ország folyamatos élelmiszerellátási problémákkal küszködött, mely kordában tartására hihetetlen mértékű importra volt szükség. A második olajválság 1979-ben el is hozta a fordulópontot, a keleti blokk gyors hanyatlásnak indult¹⁸.

3.3. Katonai beavatkozások és támogatások a szovjet érában

A szovjet katonai tanácsadók jelentős szerepet tölthettek be a háborúk kimenetelének alakításában is. Három jelentős beavatkozás mellett számos kisebb háborúban is segédkeztek anyagi támogatással, fegyverekkel vagy szakértőkkel. Az orosz erők hivatalosan vagy anélkül, de számos baráti országban voltak jelen, nagyban befolyásolva az országok belpolitikáját, számos esetben pedig teljesen logikátlan, vagy aránytalanul erőforrásigényes műveletben vállaltak oroszlánszerepet. A CIA jelentése szerint 1974-ben fordulat állt be a szovjet Afrika-politikában. Ennek előzménye, hogy korábban számos kudarcot szenvedtek el, mint például Nkrumah 1966-os bukása Ghánában, az 1968-as szovjetpárti kormányzat megbuktatása Maliban, befolyásuk hanyatlása Guineában, az 1971-es sikertelen kommunista hatalomátvétel Szudánban, majd az 1972-es kapcsolatromlás Egyiptommal¹⁹.

A fordulatot aktívabb befektetés jellemezte. Az 1975 és 2002 között zajló angolai polgárháborúban például a kommunista frakció segítése céljából 11800 kubai katonát szállítottak az országba (Suny et al., 2006: 308). A Szovjetunió a polgárháború első szakaszában, mely 1991-ig tartott, győzelmet ért el, hiszen a kommunista erők kerültek kormányra, azonban a háború további éveikig tombolt az erős ellenállás miatt. Szergej Kolomnin katonai tolmács állítása szerint, aki 1971 és 1991 között Angolában teljesített szolgálatot, az országban 105 tábornok és 7211 tiszt volt jelen katonai tanácsadóként²⁰.

Az 1977 és 1992 között zajló mozambiki polgárháborúban, mely szintén a portugál gyarmatbirodalom összeomlását követő káoszról indult ki, a kommunista (FRELIMO) erők csaptak össze az antikommunista csapatokkal (RENAMO). A Szovjetunió ismeretlen mennyiségű szakértőt küldött fegyvertámogatásokkal kiegészítve. A háború phürroszi győzelemmel zárult, az ország infrastruktúrájának nagyja megsemmisült, a területek magas százaléka került elaknásításra, az éhínségben, amit a harcok okoztak, óvatos becslések szerint is százezrek haltak meg, a béke pedig instabil volt.

A legérdekesebb és a szovjet mentalitásról legtöbbet mondó beavatkozás az Etiópia és Szomália közötti ogadeni háborúban zajlott 1977–1978-ban. 1977-ben Szomália, ami akkoriban szovjet kliensállam volt, megtámadta a frissen hatalomra jutó marxista rezsimet Etiópiában. Az angolai és kubai nyomás hatására a Szov-

jetunió oldalt váltott és ezáltal hagyta teret nyerni az USA-t Szomáliában, ami értékes kikötőkkel szolgált nekik. (Gaddis, 2005) A CIA 1981-es jelentésében értetlenkedését fejezte ki a döntés iránt. A kubaiak jelentős erőket mozgósítottak, számukat 11-13 ezer főre teszik, a Szovjetunió maga pedig több mint 2 milliárd dollár értékben szállított fegyvereket Etiópiába 1975 és 1980 között.

Technikailag tehát mindhárom háborúban nyertek, ám a teljes kép jóval bonyolultabb. Mindhárom országban sikeresen helyeztek el keletnémet kommunistákat biztonsági, szervezeti és propaganda feladatok ellátására, ám ennek ellenére súlyos problémáik voltak a konszolidációval. Habár Etiópia esetében értékes légerőteret nyertek, az ellátási lánc hossza fenntarthatatlan volt, a költségek pedig magasak. A CIA jelentése határozottan és több ponton kiemeli a terjeszkedés opportunistá jellegét, esetenként a hosszú távú hatás elemzése nélkül, pusztán regionális és rövid távú célokat hajszolva²¹.

Anatolij Dobrinyin²² állítása szerint a szolidaritás vezette a Szovjetuniót, mikor a katonai beavatkozásokat szervezték. Elmondása szerint Vietnamban jelent meg a mentalitás, ahonnan az eszme miatt nem voltak hajlandók akkor sem megvonni a támogatást, mikor már többszörösen felszólították Északot a békekötésre, majd az 1975-ös győzelem azt az érzetet keltette, hogy megérte a befektetés. A párt nemzetközi főosztályán tett kijelentése szerint néhány vezető tábornok kifejezett örömet lel abban, ha zászlajuk a világ kietlen szegleteiben lobog. (Gaddis, 2005)

3.4. Oktatás és kultúraexport mint a soft power megnyilvánulása

A gazdasági és hadi kérdéseken felül a szovjetek jelentős erőfeszítéseket tettek egy új, oroszbarát elit kinevelése érdekében. 1949 és 1991 között nagyjából 60 000 afrikai diák tanult a Szovjetunióban, főként Moszkvában. A diákok túlnyomórészt jó emlékekkel távoztak és a későbbiekben ők adták az értelmiség egy jelentős részét, főként az egészségügy és az ipar területén töltötték be vezető szerepeket, de sokan a politikában helyezkedtek el²³.

A dekolonizációs folyamat során az oroszok, amint tudtak, beszivárogtak a frissen függetlenedett országokba ideológiai téren is. A franciák a legtöbb gyarmati intézményt a helyén hagyták a hivatalos függetlenedést követően is, néhány esetben névváltoztatással, néha viszont teljesen változatlan formában. A '70-es évekre aztán ezek a szervezetek nacionalizálásra kerültek, azonban továbbra is alá voltak rendelve a francia állam intézményeinek. Összefoglalva tehát a nyugati államoknak alávetett intézmények megmaradtak Afrika-szerte, szinte csak azok a feladatkörök kerültek az államokhoz, melyek nem voltak jövedelmezőek. (Suret-Canale, 1983)

Ennek következtében erős ideológiai hatásnak lettek kitéve ezek az országok a Szovjetunió által, ahonnan a kapitalista kizsákmányolás alternatíváját ajánlották.

A párt nemzetközi főosztályán tett kijelentése szerint néhány vezető tábornok kifejezett örömet lel abban, ha zászlajuk a világ kietlen szegleteiben lobog.

Többek között Guinea, Mali, Kongó, Madagaszkár, Mozambik és Szomália is megkísérelte a szocialista modellt alkalmazni több-kevesebb sikerrel, a társadalom azonban idegenkedett a rendszertől, hiszen munkásosztályuk meglehetősen kicsi volt (Ibid.).

A korszakban jelentős dezinformációs kampányok megjelenésére is egyre gyakoribb volt a példa. A szovjet kultúra és értékrend promotálásán túl a Nyugat-ellenes propaganda is egyre erőteljesebben jelent meg, legyen szó akár az imperializmusról, a kapitalizmusról vagy a kizsákmányolás bármilyen formájáról. Míg Nye szerint a Szovjetunió soha nem volt az Egyesült Államok komoly ellenfele soft power tekintetében a globális térben (Nye, 2004: 75), Afrikában sikerült kisebb sikereket elérni.

4. A SZOVJETUNIÓ FELBOMLÁSA ÉS AZ ÚJRAKEZDÉS

A hidegháború vége jelentős változást hozott a világban, így természetesen Afrikára is nagy hatással volt. A korábban erős összetartó erő, mely a Szovjetuniótól való félelemből adódott, megszűnt – a nyugati hatások ellen védekező országokba elapadt a támogatás. A Françafrique Nyugat-Afrikában meggyengült, melynek következtében a korábbi viszonylagos stabilitás odaveszett. Számos ország a térségben ekkor vezette be a többpártrendszert, alkotmánymódosításaik után pedig jogállamként határozták meg magukat. A demokratikus előrelépés mellett azonban polgárháborúk és puccsok sorozata indult meg, a francia haderő pedig „békefenntartóként” számos alkalommal avatkozott be.

4.1. A modern orosz Afrika-politika kialakulása

A fiatal demokratikus Oroszország nehéz helyzetben találta magát, hiszen a több generációnyi szocialista-kommunista rendszerben felnőtt embertömeg egy alkotmányba foglaltan állami ideológiától mentes országban találta magát. Az ország az 1990-es évek folyamán elsősorban önmaga újrafogalmazásával foglalkozott, majd a geopolitikai térben betöltött szerepük keresésével múltatták az időt a válságok és gyorsan romló közbiztonság közepette. Az eredetileg kevés ember által vallott új birodalmi koncepció gyorsan terjedt, de megvoltak a határai. Szószólója és fő ideológusa, Alekszandr Dugin később a következőképpen fogalmazta meg terveit: „*[Oroszországnak] a geopolitikai zűrzavart belpolitikai válsággá kell tennie az Egyesült Államokban azzal, hogy bátorítja a szeparatista törekvéseket, feltüzeli az etnikai, társadalmi és faji konfliktusokat, aktívan támogatja a disszidens mozgalmakat, továbbá a szélsőséges, rasszista és szektás csoportokat.*” (Jangfeldt 2024: 177) Az ismét felbukkanó orosz megváltó-komplexus, a különleges hely a világban nem hivatalos állami ideológiává vált. A gazdasági összeomlás általi radikalizáció eredménye Vlagyimir Vlagyimirovics Putyin hatalomátvétele lett, aki alatt megszületett a modern orosz Afrika-politika.

Az 1990-es évek káoszában az országnak nem volt kapacitása a külkapcsolatok aktív fenntartására a legtöbb afrikai országban, így habár a szovjet időszakban szinte mindenhol rendelkeztek diplomáciai képvisellett, ekkoriban kilenc nagykövetséget és három konzulátust zártak be (Duursama et al., 2022). Habár kevés tettet láthatunk tehát az orosz fél részéről, az afrikai befolyás terjesztése közbeszéd tárgya volt

a berlini fal leomlását követő évtizedben is. Az adósságelengedés, a hivatalos és nem hivatalos fegyverszállítások és az amerikai befolyás balanszírozására tett ajánlatok már a rendszerváltó korban is jelen voltak és soha nem maradtak teljesen abba (Gruzd et al., 2022). Putyin hatalomra kerülésével ez a folyamat csupán gyorsult és konzisztensebbé vált.

5. AZ ÚJJÁSZÜLETETT OROSZ AFRIKA-POLITIKA VLAGYIMIR PUTYIN IRÁNYÍTÁSA ALATT

Putyin hatalomátvétele az ezredfordulón egy új korszak hajnala volt, az identitás-keresés végéhez közeledett. A lejegelt Afrika-politika kiolvasztása megkezdődött. 2006-ban Vlagyimir Putyin, majd 2009-ben Dmitrij Medvegyev tett hivatalos látogatásokat Afrika számos országában. 2009-ben létrejött a Brazília, Oroszország, India és Kína által létrehozott BRIC, melyhez a Dél-afrikai Köztársaság egy évvel később csatlakozott, ezzel is javítva a kapcsolatokat²⁴. Putyin hatalmának megszilárdulása és a rendszer belső stabilizációja után, a lassú kapcsolatépítést követően készen volt az állam a multilaterális világrend egyik élharcosává válni.

Ezt követően az orosz befolyás terjeszkedése a korábbi tapasztalatokkal egybevágóan az oportunizmus szellemében zajlott. A hanyatló francia befolyás Nyugat-Afrikában, az inkonzisztens amerikai beavatkozások, az Európai Unió óvatos és meglehetősen lassú próbálkozásai és a kínai fejlesztési modell szembeötlő hiányosságai megteremtették a lehetőséget, hogy a hatalmi hézagokba bepréseljék magukat. (Gruzd et al., 2022)

5.1. Régi barátság és modern kozúkok

A hard power elemek az orosz történelmi sajátosságokból adódóan mindig is fontos szerepet játszottak az egy-egy országhoz vagy régióhoz fűződő külpolitikájuk kialakításában. Ebben Oroszország két fő faktorra támaszkodhatott a történelmi folyamán: a népességére és a területére. Területéből és földrajzából adódóan az ország jelentős mezőgazdasági szereplő és hatalmas nyersanyagkészletekkel rendelkezik. Gabonaexportja a szovjet időket leszámítva a világ élvonalába repítette. Gazdasági ereje a Szovjetunió bukását követő időszakban egyre csak gyengült az 1990-es évek végén bekövetkezett összeomlásig, azonban az ország nyersanyagkészletei és ezek közül kiemelten az energiahordozók gazdasági befolyást tudtak nyújtani a modern Oroszország számára is.

A hivatalos katonai narratíva nem túl bonyolult. Oroszország a kontinensen katonai bázisok és kikötők megszerzését vagy használati jogát kívánja elérni. Az eltérő utakon megközelített célra számos példát találhatunk az elmúlt évtizedekből. Törekvéseit siker koronázza: a következő időszakban potenciálisan kikötőhasználati jogot szerez Port Szudánban, mely döntésre az Egyesült Államok szudáni katonai vezetők elleni szankciókkal reagált. 2019 novemberében közös hadgyakorlatot tartottak a Dél-afrikai Köztársasággal és Kínával²⁵.

Az orosz hivatásos erők hollétéről csak korlátozott információ van, azonban kétoldalú együttműködések keretében számos országban vannak jelen orosz katonai

tanácsadók. Egy 2020-ban kiszivárgott dokumentum szerint Oroszország hat katonai támaszpontot létesítene Afrikában: a Közép-afrikai Köztársaságban, Eritreában, Mozambikban, Madagaszkáron, Szudánban és Egyiptomban. Az ország 2015 és 2020 között huszonegy afrikai országgal létesített katonai együttműködési kapcsolatot. (Ibid.) 2024-re a Közép-afrikai Köztársaságban már megkezdődött a támaszpont építése és száz orosz katonai tanácsadó került kiküldetésre Burkina Fasóba.

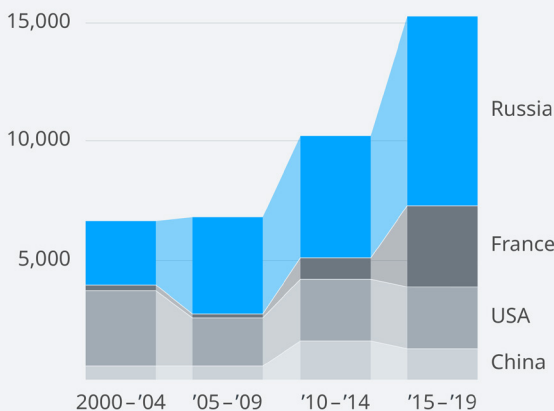
A Wagner-csoport bukását és részleges felszámolását követően Oroszország taktikát váltott. Az újonnan létrehozott „Africa Corps” nagy valószínűséggel öt országban lesz jelen – Burkina Fasóban, Líbiában, a Közép-afrikai Köztársaságban, Maliban és Nigerben. A növekvő orosz jelenlét a Száhel-övezetben a részben miattuk, részben pedig tőlük függetlenül destabilizálódó kormányzatoknak köszönhetően képes a helyzet kiaknázására és a terjeszkedésre²⁶. Az oroszok PMC²⁷-k (katonai magánvállalkozások) segítségével aktívan beavatkoztak a Közép-afrikai Köztársaság és Líbia belpolitikájába is a polgárháborúk befolyásolásával. Az orosz paramilitáris szervezetek mintegy meghosszabbított karként voltak képesek elterjeszteni a szír modellt Afrika egyes államaiban, vélt vagy valós terroristák elleni beavatkozásaikkal, teret nyerve a kontinensen.

A zsoldoshadseregek katonái magukat sokszor született harcosként és hősként látják, a kiemelt fizetés pedig sokakat vonz. A tagok tagadják a számtalan brutálisról és a civil lakosság vegzálásáról szóló híreket, a terrorizmus és az ország ellenségeinek megállítására hivatkoznak. Legtöbb esetben leszerelt hivatásosokról, veteránokról van szó, akik számos háborús övezetet megjártak. Zabolázatlanságuk miatt a legtöbb állam tartózkodik az alkalmazásuktól, azonban az autoriter rendszerekben előszeretettel bérlik fel őket. Oroszország hivatalosan nem ápol velük kapcsolatokat, szükség esetén bármikor feláldozza őket, mint ahogy azt láthattuk az elmúlt évek híreibe is. Ennek következtében nem ritka a kiábrándultság sem köreikben, különösen a sokak által testvérháborúként tekintett orosz–ukrán konfliktus fényében. (Gabidullin, 2022: 264) A legjelentősebb orosz PMC-t, a Wagner-csoportot 2023-ban Prigozsin hirtelen halálát követően elkezdték lefegyverezni. A tagok jelentős részét a hivatásos erőbbe vagy más PMC-k kötelékébe szervezték át. Az eredeti állomány meggyengítése után 2024. április elején a csoport új toborzásba kezdett, specifikusan a Maliban végzett műveleteik megerősítésére²⁸.

5.2. A fegyverkereskedelem aranykora és alkonya

Már a cárság idejében is kötöttek afrikai állammal (Etiópiával) fegyverszállítási szerződést, majd a szovjet időkben jellemzővé vált, hogy nagy mennyiségű kiképzőtiszt és tanácsadó is érkezzen a helyszínre. A fegyverkereskedelem napjainkban is igencsak jelentős faktor. Oroszország mindig is jelentős fegyverexportőr volt, a kilencvenes évektől kezdődően pedig kiemelt szerepe lett a rendkívüli készletei miatt, így több másik szovjet utódállammal egyetemben a legális és illegális fegyverkereskedelem központjává vált.

Arms exports to Africa from Russia, USA, France and China

Figures in millions in TIV, SIPRI's pricing measurement of arms transfers' military capability rather than financial value

Source: SIPRI

2. ábra. Fegyverszállít-
mányok Afrikába
Oroszországból, az Egyesült
Államokból, Franciaország-
ból és Kínából (2000–2019)
(a SIPRI katonai kapacitás
alapján számolt árázása
alapján)

Forrás: [https://static.
dw.com/image/53584113_7.
png](https://static.dw.com/image/53584113_7.png)

Az afrikai országok felfegyverzésében játszott szerepe globális mértékkel mérve is hatalmas. Oroszország a konfliktuszónákba is hajlandó eladni fegyvert, hiszen az esetleges nyugati szankciók miatt versenyelőnyben van.

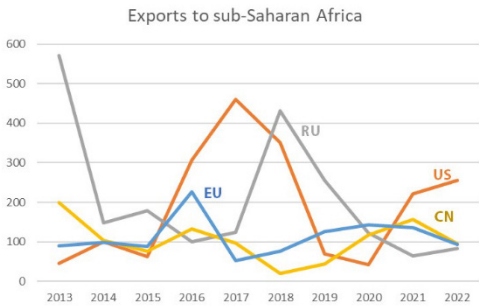
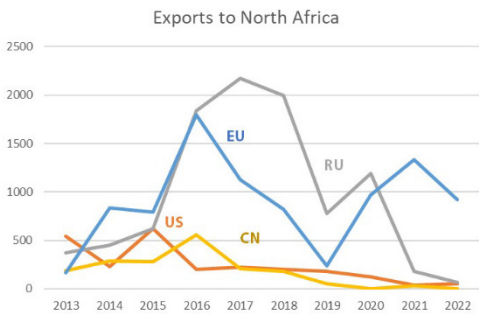
2017-től kezdődően jelentős növekedés figyelhető meg a katonai együttműködések terén is, főként a fegyverszállítási üzletek száma és mértéke ugrott meg. 2010 és 2017 között hét katonai együttműködési szerződést írtak alá afrikai államok az oroszokkal, ez a szám 2017 és 2021 között már húsz volt, mely aláíró országok közül több nem rendelkezett korábbi katonai kapcsolatokkal Oroszországgal²⁹.

2018 és 2022 között a SIPRI elemzése szerint a Szubszaharai Afrikába szállított fegyverek 26%-át Oroszország adta, és csak ezt követte Kína 18%-kal, Franciaország kb. 8%-kal, illetve az USA kicsivel több mint 5%-kal³⁰.

Amint az a 3. ábrán is látszik, 2020-tól jelentős visszaesés tapasztalható a térségbe irányuló orosz fegyverexportban. Ennek valószínűsíthető oka a fegyverkészletek felhalmozása, illetve a kitörő Covid19 járvány miatti globális prioritásváltás. A 2015 és 2019 közötti emelkedés oka a nagytételű fegyverszállítás Egyiptomba és Algériába.

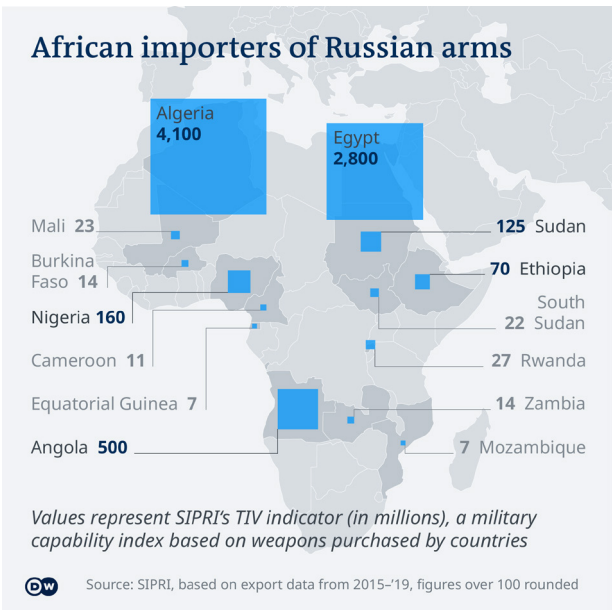
5.3. Az energiaszektor elhódítása a posztkolonialista rendszerek bukásával

A Lukoil Nigériában kötött szerződést az olajfinomításban való szerepvállalásáról, a VEB bank Marokkóban olajfinomító létrehozását finanszírozta, Kongó-Brazzavillben pedig olajvezetékét.

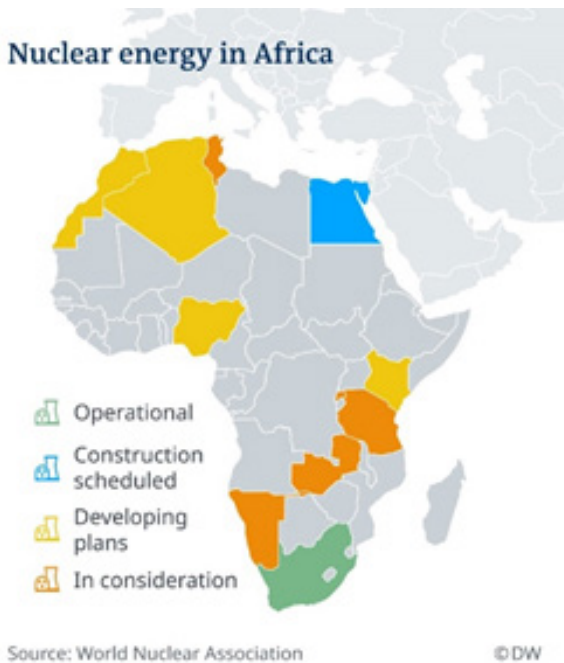

Figures are in million SIPRI Trend Indicator Values (TIV).
Data source: SIPRI, March 2023.

3. ábra. Fegyverexport Észak-Afrikába (felső) és Szubszaharai Afrikába (alsó) 2013–2022.
Forrás: <https://i0.wp.com/epthinktank.eu/wp-content/uploads/2024/02/Russian-arms-export-to-Africa.png?ssl=1>

4. ábra. Az orosz fegyverek afrikai importőrei 2015–2019.
Forrás: https://static.dw.com/image/53584093_7.png

5. ábra. Nukleáris energia jelenléte Afrikában.

Forrás: https://static.dw.com/image/50873719_7.jpg

Elképesztő mértékű terjeszkedést hajt végre a szovjet tapasztalatokra építve létrejött Roszatom, ami számos helyen működött közre beruházásokban. A Dél-afrikai Köztársaságban az erőműprojekt leállt 2017-ben, ám Egyiptomban zajlik az El Dabaa Atomerőmű építése, valamint nukleáris kutatóközpontok építéséről írt alá szerződést Ruandával, Etiópiával, Nigériával és Zambiával, és együttműködési megállapodásokat Szudánnal, Ugandával és a Kongói Demokratikus Köztársasággal. (Ramani 2021:8) Az atomenergia iránti megerősödött érdeklődés a szárazságok és a népességnövekedés okozta energiaéhség. Afrikában az atomenergia még szinte sehol nincs jelen a szükséges infrastruktúra elképesztő költségei miatt.

5.4. Kereskedelmi kapcsolatok és ellátási függőségek kialakítása

A kereskedelmi kapcsolatok mértéke elenyésző, hiszen mindössze 20 milliárd dollár az éves kereskedelem értéke (Gruzd et al., 2022), melyből csupán 3 milliárd jut Szubszaharai Afrikára. (Ramani 2021), a bányászat terén azonban dinamikus térnyerés zajlik. A szovjet időkben meglehetősen kiszámíthatatlan dél-afrikai kapcsolatok 1992-ben konszolidálódtak, így oda is sikeres volt a betörés. Az állam főleg platinium, arany és gyémántbányákat vásárol fel, megerősítve globális vezető szerepét ezen anyagok bányászatában. Az államot magánszereplők is segítik. Az M-Invest és a Lobeye Invest, melyek Jevgenyij Prigozsin tulajdonában álltak például Guineában bauxitba, Szudánban aranybányába a Közép-afrikai Köztársaságban pedig gyémántba fektetett. Az utóbbi kettő államban a Wagner-csoport is jelen volt. (Ibid.)

Zimbabweben a darwendalei platinium bányába fektetett Oroszország, de az aranszektor irányába is nyitott. Szergej Lavrov 2018-as látogatásakor elkísérte őt ifj. Szergej Ivanov, az Alrosa gyémántbányászati vállalat vezérigazgatója is. Tette ezt annak ellenére, hogy a gyémántbányák 2016-os nacionalizálása miatt az orosz érdekek is sérültek. A kínai acélmű és erőműépítési tervek kudarca és a 2017, novemberi Robert Mugabe elleni puccsot követően szintén felajánlották segítségüket az országban³¹.

A mezőgazdaság és élelmiszerelőállítás terén is szorosabbra fűződnek a kapcsolatok. 2019-ben Oroszország a mezőgazdasági kooperáció jelentős fokozásának célját fogalmazta meg. Ekkor növekedett meg jelentősen a szubszaharai területekre a gabonaexport, növényi olaj- termelési üzletet kötöttek Egyiptommal, húsexportról tárgyaltak Ghánával és Marokkóval, valamint mezőgazdasági eszközöket szállítottak Etiópiába (Ramani 2021, Gavrilenko 2019 alapján).

Infrastrukturális beruházásokra is volt példa, igaz csupán elhanyagolható méretű projektek valósultak meg. Példa erre a Russian Railways Líbiában elkezdett Benghazi–Sirte vasútvonal építése, mely a polgárháború kitörését követően felfüggesztésre került. Ennek ellenére Líbiában továbbra is folynak orosz érdekeltségben álló cégek általi munkálatok, még ha másfajta is. Az RSB-Group, egy orosz PMC aknaelhárítási munkálatokat végzett 2017-ben³².

5.6. Nemzetközi szervezetek és diplomáciai találkozók

Oroszország logisztika és nagyobb tőke hiányában igyekszik a puha erejét is nagymértékben növelni a kontinensen. Legyen szó nemzetközi szervezetekről vagy esetleg egyszerűen jelképes gesztusokról, igyekeznek minél több országban befolyást gyakorolni minimális befektetéssel.

Az Orosz Föderáció számos nemzetközi szervezetnek tagja³³, melyekben vétőjogával vagy egyéb manővereivel jelentős eredményeket képes elérni. Zimbabwe, Szudán, Eritrea és a Közép- afrikai Köztársaság elleni szankciókat vagy szankciók csomagokat számos alkalommal akadályozott már meg a nemzeti szuverenitásra vagy pedig a „nyugati értékrend Afrikára kényszerítésének megakadályozására” hivatkozva. 2008 júliusában Zimbabwe elleni ENSZ- szankciókat blokkoltak, 2011 júniusában a líbiai légtér kapcsán helyezkedtek szembe a Nyugattal, elítélték a Kadhafi elleni akciót és 2019 júniusában az ENSZ BT-ben használták vétőjoguk a szudáni milicisták khartumi mészárlását elítélő nyilatkozat blokkolására. (Ramini 2021)

Az ország a rendszerváltást követően tagja lett a G8-nak, az Európa Tanácsnak és az Ázsia–Európa Együttműködésnek is. 2019. október 22–23-án került megtartásra az első Russia–Africa Summit Szociban, ahol már negyvenhárom afrikai államfő vett részt. A csúcstalálkozó hatalmas siker volt Oroszország számára, több mint húsz országgal írtak alá haditechnikai együttműködési szerződést és számos bányászati és atomenergiái jogot is szereztek azóta. (Ibid.)

Az orosz kredibilitás világszerte megcsappant az orosz–ukrán konfliktus kitörésével, így nem meglepő, hogy Afrika államai sem voltak kétségektől mentesek. A kirobbanó harcok hamar világossá tették, hogy a korábban antikolonialista dicsfényben tündöklő európai nagyhatalom mosolygó árca mögött mi rejlik.

A háború nagy hatással volt tehát az orosz Afrika-politikára – egy új korszak hajnalán vagyunk.

A háborúban megdőlt a verhetetlen orosz haderő mítosza, mely néhány nap alatt képes legyőzni ellenfeleit. Hogy a csökkenő presztízst mentse, illetve a gazdasági elszigetelődés hatásait minimalizálják, az ország a NATO és a nyugati partnerek helyett Ázsiában és Afrikában fennálló kapcsolatai fenntartására vagy akár javítására törekedett. Szergej Lavrov külügyminiszter 2022. júniusában személyesen látogatott el a Kongói Demokratikus Köztársaságba, Etiópiába, Ugandába és Egyiptomba. Ennek pozitív hozadéka volt ezen országok többségének diplomáciai támogatása Oroszország felé. A diplomáciai támogatás mellett Oroszország értékes piacot is nyerhet mind árucikkeinek, mind pedig harcászati szaktudásának³⁴.

Bár a Nyugattal való együttműködés több szála megszakadt az orosz–ukrán konfliktus kitörését követően, az Afrika-kapcsolat igencsak erősnek mondható orosz részről, habár Afrika oldaláról több állam is vonakodott vagy visszalépett, a korábbi találkozóhoz képest tehát sokkal szerényebbre sikeredett a 2023. július 27–28-án megtartott második találkozó.

Növekvő katonai jelenlétük és a diplomáciai kapcsolataik megerősítése ennek ellenére diplomáciai sikereket is hozott, számos afrikai szövetségük tartózkodott az orosz csapatok Ukrajnából való kivonásáról szóló ENSZ-szavazáson.

5.7. Média és kommunikációs stratégiák

Az orosz dezinformációs gépezet mérete folyamatosan nőtt az elmúlt évtizedekben. A globális média és a közösségi médiaplatformok megjelenésével az álhírekkel is

6. ábra. Részvétel a II. Rus-sia–Africa Summiton. Forrás: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757654/EPRS-BRI\(2024\)757654_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/757654/EPRS-BRI(2024)757654_EN.pdf)

egyre nehezebb felvenni a versenyt. Az oroszbarát hírek terjesztésével a „nagylelkű orosz” imázsát terjesztették el, míg a nyugati megoldások terjedését igyekeztek minél jobban aláaknázni.

Ebben Kína is segítségükre van. A két ország kölcsönösen támogatja a nyugati világ által kritizált intézkedéseket és gyakori a médiaegyüttműködés a nyugati, főként amerikai és francia álláspontok ellensúlyozására. A legtöbb állami csatornán és hírportálon egymást pozitív hangvételben említik, afrikai intézkedéseik pedig a nyugati kapzsisággal szembeni humanitárius tetteként azonosítják, miközben aktívan elhallgatják az esetleges kudarcokat, túlkapaszkodásokat és jogsértéseket. Míg az afrikai országokban számos szervezettel építettek ki kapcsolatokat és vesznek át egymástól híreket, a hazai sajtóban is fel tudják használni az esetlegesen elért sikereket a fennálló politikai rendszer támogatására.

5.8. Vallási, kulturális és oktatási kapcsolatok

Az orosz állam mindig előszeretettel alkalmazta a vallási kapcsolatokat puha erjének növelésére. Ez a kapcsolat a modern korban is fennmaradt. Etiópiában az egyházak hasonlósága miatt képesek jobban alkalmazni a technikát, de számos keresztény országban templomépítésekkel és támogatásokkal nyerik meg maguknak a lakosság egy részét, míg egyházi vezetők lefizetésével gyakorolnak hatást a kommunikációra.

Az ország számos helyi tévécsatornával tart fenn együttműködést és ezáltal a hírek felül saját kultúráját is képes terjeszteni. Bár az amerikai hatáshoz nem mérhető, de terjesztési jogokat adnak ki több orosz filmhez és sorozathoz. Továbbra is fennáll ezen felül az oktatási kapcsolat, így számos cserediák érkezik az országba tanulni.

5.9. Segélyezés és válságkezelés

Vlagyimir Putyin 2019-es interjújában kijelentette, hogy több mint 20 milliárd dollárnyi afrikai tartozást törölt el Oroszországból, melyet az afrikai államok még a Szovjetunió alatt halmoztak fel³⁵. Az adósságelengedés egyébként az orosz nagyhatalmi politika szerves része, a feljűk fennálló iraki, afgán, mongol, szír, vietnami, algériai és kubai államadósságot is eltörölték, mintegy 70 milliárd dollár értékben (Hervainé, 2021: 208).

Oroszország ennek ellenére nem áll jól a segélyezéssel. Bár szimbolikus gesztusokat tehetnek, az ország gazdasága nem képes nagyobb projektek megvalósítására, így egy-egy háborúba be tudnak avatkozni, de az azt követő újjáépítés finanszírozására már más kell, hogy biztosítsa a forrásokat. (Bechev et al. 2021)

5.10. Puccsok és választási befolyásolások az esélyek növelése érdekében

Oroszország sikeres smart power alkalmazására relatíve kevés példa van, ami annak is betudható, hogy a smart power fogalma meglehetősen nehezen definiálható. A Közép-afrikai Köztársaságban az ország egyszerre támogatta Faustin-Archange Touadéra elnök kormányát és vette fel a kapcsolatot az ellenzéki frakciókkal, ezáltal 2018-ra kompromisszumos megoldást kikényszerítve és enyhítve a belső feszült-

seget. Líbiában Khalifa Haftarral vették fel a kapcsolatot, potenciálisan Líbia de facto felosztásában egyeztetve. 2020 szeptemberében az ENSZ elítélte ténykedéseiket, a feltételezések szerint Oroszország megszegte a fegyverembargót és jelentős készleteket juttatott el Haftarnak. Mindkét helyszínen jelen vannak továbbá orosz zsoldosok. (Ramani, 2021) A 2019-es szudáni forradalomban Omar al-Bashir mellé álltak, majd a katonai hatalomátvételt támogatták. A 2020. augusztusi puccs Maliban szintén kedvező volt számukra. (Ibid.)

Az Emmerson Mnangagwa által vezetett Zimbabwe African National Union–Patriotic Front (ZANU-PF) 2018-as választási győzelmében valószínűsíthetően szintén orosz család játszott közre. A választások eredményének kihirdetését követően magasrangú politikai delegáció látogatott Moszkvába Vlagyimir Putyin elnökkel és Szergej Sojgu védelmi miniszterrel tárgyalni, majd még ugyanabban az évben Mnangagwa elnök ellátogatott Johannesburgba a BRICS találkozóra. Az országban az oroszokat relatíve gyenge tényezőnek tartják érdekérvényesítés szempontjából, de megfelelő ellensúlynak Kínával szemben, a nyugati hatalmak azonban már régen kiszorultak a versenyből³⁶.

Összegezve tehát az ország ezekben az esetekben rövidtávon puha erőt kovácsolt magának kemény ereje használatával. Hosszútávon ugyan még szenvedhetnek el hátrányokat, de beavatkozásaik és befolyásaik tagadhatatlanul működnek.

6. KONKLÚZIÓ

Az oroszok beavatkozásaik során már a múlt században is jószándékú aktornak tekintették magukat, akik joggal terjesztik befolyásukat. Ez nem volt másképp Afrikában sem, így ennek megfelelően ugyanezt a képet igyekeztek a világ felé is mutatni, melynek következtében számos afrikai állam bizalmát megnyerték és sikeresen tudták befolyásolni a történéseket a kontinensen a dekolonizációt követően.

A Szovjetunió összeomlása után a demokrácia életképtelenség bizonyult, a reformokat az emberek nem fogadták el. Afrikai beavatkozásai során, bár a többi állam által is használt politikai eszközök alkalmazása sem ritka, sokkal gyakoribb, hogy inkább folytat hibrid hadviselést, mintsem politikát. A Wagner-csoport és más PMC-k alkalmazása számos azonos jeget mutat a kozákok korábbi alkalmazásaival. Profi katonák, akik dicsőség és vagyon reményében avatkoznak be, morális kérdések nélkül, közösséget alkotva. Az állam hivatalosan nem ismeri el őket, csupán sikereik gyümölcsét élvezzi, de diplomáciai felelősséget nem vállal. A kontrollálatlan, gyakran erőszakos haderő ugyanolyan retteget vált ki, mint elődei.

Visszatérő elem az opportunizmus is. A cárság és a Szovjetunió alatt is akkor és ott volt sikeres az orosz terjeszkedés, amikor és ahol éppen lehetőséget látott rá. Ebben az sem akadályozta meg, ha éppenséggel ezzel oldalt kellett váltani, vagy ha nagyobb negatív nemzetközi visszhangja lett a beavatkozásnak. Az Orosz Föderáció ebben nem hozott változást, terjeszkedése továbbra is opportunistá. A kialakult konfliktusokba való beavatkozás mellett aktívan generál problémákat, ha éppen ez áll érdekében, akkor is, ha komoly ellenállásba ütközik. A belpolitikai helyzet akár erőszakos befolyásolásával hatékonyan képes puha ereje növelésére. Nemzetközi

támogatottsága így globális szinten még mindig nem olyan rossz, mint ahogy a nyugati világban látszik.

Afrikai befolyása terjesztése leginkább ott sikeres, ahol már korábban is voltak kapcsolatok. Bár azóta változott a politikai rendszer és az ideológia, ahol járt, ott emlékeznek rá és emlékeznek arra is, hogy mekkora fegyveres erőt képes felvonultatni pártfogoltjuk oldalán. Bár az ukrán–orosz konfliktus megtépázta a róla alkotott képet, ez korántsem jelenti az orosz katonai terjeszkedés végét, sőt, néhol 2022 óta jelentősen szorosabbra fűződtek a szálak.

A gazdasági kapcsolatok továbbra is élénkek maradtak, az oroszok képesek lehetnek kihasználni a posztkoloniális rendszer utolsó maradványainak omladozását. A gazdasági térnyerésben nem mennyiségi szempont vezeti őket, sokkal inkább monopóliumok kialakítása.

Oroszország afrikai térnyerése bár eltér más országok gazdasági megközelítésétől, a maga módján hatásos és minden ízében követi a történelmi mintákat. A mindenkori állami ideológia nagymértékben hatással van a politikai döntéshozatalra, ez egy olyan ritka tényező, mely az opportunistáknak a politikizálást is felülírhatja. A történelmi minták és kapcsolatok révén sikeresen tudja terjesztetni befolyását Afrikában relatíve kevés erőforrás felhasználásával még a jelenlegi helyzetben is, mikor a nyugati világ jelentős része szankciókkal sújtja és igyekszik elszigetelni a nemzetközi porondon. Oroszország térnyerése Afrikában továbbra is zajlik és egyelőre nincs ok azt feltételezni, hogy a közeljövőben vége szakadna. *

Jegyzetek

- 1 Daniel Wilster admirális a svéd flotta egykori tisztje, az egyike az elhalasztott svéd expedíció vezetőinek.
- 2 Afrinik: *How tsar Peter I wanted to turn Madagascar into a Russian colony* <https://afrinik.com/how-tsar-peter-i-wanted-to-turn-madagascar-into-a-russian-colony/> Afrinik. (Letöltés ideje: 2024. 01. 22.)
- 3 Anna cárnő 1730-tól 1740-ig uralkodott.
- 4 Kovács Gergő – Gyóni Gábor – Mezei Bálint: *Íme, Oroszország 19. százada a napóleoni háborúktól a bolsevik forradalomig*. 2022. 07. 18. <https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orsosz-tortenelem-mezei-balint-gyoni-gabor-19-szazad-napoleon-magyar-szabadsagharc-krimi-haboru-bolsevik-forradalom-i-pal-ii-miklos> (Letöltés ideje: 2024. 02. 06.)
- 5 Ezt az utat tudtukon kívül a britek fizették, akik pénzt adtak neki, hogy csapataival és fegyvereivel Afganisztánba jusson illegálisan. Asinov ebből fedezte expedícióját Afrikába.
- 6 A tengerészeti miniszter Ivan Sesztakov már egy szénraktárt is tervezett a Vörös-tengerre a Szuézi-csatorna felé tartó orosz hajók számára. Nyikolaj Baranov, Nyizsnyij Novgorod kormányzója orosz-afrikai kereskedelmi társaság felállítását javasolta saját haderővel, hogy a nyersanyagkitermelés és a kereskedelem zavartalanul folyhasson.
- 7 It's a Continent – *Russia's unsuccessful and short-lived 19th Century African colony, 'New Moscow'*. 2022. 08. 24. <https://www.dailymaverick.co.za/article/2022-08-24-its-a-continent-russias-unsuccessful-and-short-lived-19th-century-african-colony-new-moscow/> (Letöltés ideje: 2024. 01. 24.)

- 8 Radio FreeEurope: *Sagallo, Russia's Short-Lived Cossack Colony In Africa*. 2015. 04. 02. RadioFreeEurope.
<https://www.rferl.org/a/africa-sagallo-russian-colony/26934711.html> (Letöltés ideje: 2024. 01. 23.)
- 9 Polianichev, Oleksandr: *How Russia tried to colonise Africa and failed*. 2023. 05. 24. Aljazeera <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/5/24/how-russia-tried-to-colonise-africa-and-failed> (Letöltés ideje: 2024. 01. 22.)
- 10 Pjotr Vlaszov az orosz diplomáciai küldöttség vezetője volt Etiópiában 1897 és 1903 között. Erkezése 1897-ben történt, majd 1903-ban az állandó nagykövetség kiépülésével adta át helyét Konstantin Lishinnek.
- 11 Szergej Vitte az Orosz Birodalom pénzügyminisztere 1892–1903 és kormányfő 1905–1906 között.
- 12 A gyorsan épülő transzszibériai vasút hatalmas jelentőséggel bírt, azonban az orosz–japán háború és II. Miklós elbizakodott politikája nagyban rontotta a morált. 1907-re az anyagilag megrokkant, reformokra készülő Oroszországnak anyagi segítségre volt szüksége, így aztán a britek és a franciák felé kezdtek el közeledni.
- 13 Kashaga, Frateline – Niboye, Elliot P. (2007): *Az afrikai globalizáció kihívásai: afrikai értelmiségi fiatalok észrevételei*. Afrika Tanulmányok 1.2. Publikon Kiadó, Pécs. 11. o.
- 14 Kovács Gergő – Gyóni Gábor: „*Ez az enyém, ez a tiéd*” – történéssz az orosz 20–21. századról. 2022. 07. 31.
<https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-gyoni-gabor-vlagyimir-putyin-borisz-jelcin-szovjetunio> (Letöltés ideje: 2024. 02. 14.)
- 15 Tóth Norbert 2007: *Óriások szövetsége: Az Afrikai Unió és az Európai Unió kapcsolatrendszere* Afrika Tanulmányok 1.3. Publikon Kiadó, Pécs. 8. o.
- 16 Kovács Gergő – Gyóni Gábor: „*Ez az enyém, ez a tiéd*” – történéssz az orosz 20–21. századról. 2022. 07. 31.
<https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-gyoni-gabor-vlagyimir-putyin-borisz-jelcin-szovjetunio> (Letöltés ideje: 2024. 02. 14.)
- 17 Jegorov, Oleg: *How the USSR fell in love with Africa*. 2019. 11. 06.
<https://www.rbth.com/history/331238-ussr-africa-relations-friendship> (Letöltés ideje: 2024. 01. 21.)
- 18 Kovács Gergő – Gyóni Gábor: „*Ez az enyém, ez a tiéd*” – történéssz az orosz 20–21. századról. 2022. 07. 31.
<https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-gyoni-gabor-vlagyimir-putyin-borisz-jelcin-szovjetunio> (Letöltés ideje: 2024. 02. 14.)
- 19 Central Intelligence Agency (1981): *Soviet Policy and Africa*. <https://www.cia.gov/reading-room/docs/CIA-RDP09T00367R000400330001-8.pdf>
- 20 Jegorov, Oleg: *How the USSR fell in love with Africa*. 2019. 11. 06. Russia Beyond. <https://www.rbth.com/history/331238-ussr-africa-relations-friendship> (Letöltés ideje: 2024. 01. 21.)
- 21 Central Intelligence Agency (1981): *Soviet Policy and Africa*. <https://www.cia.gov/reading-room/docs/CIA-RDP09T00367R000400330001-8.pdf>
- 22 A Szovjetunió washingtoni nagykövete 1962 és 1986 között.
- 23 Jegorov, Oleg: *How the USSR fell in love with Africa*. 2019. 11. 06. Russia Beyond. <https://www.rbth.com/history/331238-ussr-africa-relations-friendship> (Letöltés ideje: 2024. 01. 21.)
- 24 Györgyi Dávid (2024. 03. 21.): *A BRICS, mint globális tényező fejlődése*. Külpolitika. https://www.kulpolitika.hu/posts/a-brics-mint-globalis-tenyezo-fejloedese?fbclid=IwAR2pmVww42qXlXveMB4WnNW1H3ZM7_gZtcVgw_vy3eaC_xWXeHBYDek8NEK_aem_ASMyRzkt4tMQXMrWZlZT19nnpbGACzNgd3dT9h9UUWCrZdSPFrVb0LZ9abfBaXRSBRfrxYHV-daYjdIeAgL7lj57t (Letöltés ideje: 2024. 03. 29.)

- 25 Anadolu Agency: *Russia to build military bases in 6 African countries: Report*. 2020. 08. 04. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/world/africa/russia-to-build-military-bases-in-6-african-countries-report> (Letöltés ideje: 2024. 03. 30.)
- 26 Schwikowski, Martini – Tiassou, Kossivi – Koena, Jean Fernand: *After Wagner, Russia makes new military plans in Africa*. 2024. 02. 09. DW. <https://www.dw.com/en/after-wagner-russia-makes-new-military-plans-in-africa/a-68213643> (Letöltés ideje: 2024. 03. 30.)
- 27 Private Military Contractor
- 28 The Moscow Times: *Wagner Resumes Africa Recruitment After Prigozhin's Death – Report*. 2024. 04. 04. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/2024/04/04/wagner-resumes-africa-recruitment-after-prigozhins-death-report-a84744> (Letöltés ideje: 2024. 04. 05.)
- 29 Tasamba, James: *Selling weapons and sealing deals: Is Russia a reliable defense partner for Africa?* 2023. 11. 27. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/en/africa/selling-weapons-and-sealing-deals-is-russia-a-reliable-defense-partner-for-africa/3066118>
- 30 Douet, Marion: *Russia overtakes China as leading arms seller in sub-Saharan Africa*. 2023. 03. 28. Le Monde.fr. https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/03/28/russia-overtakes-china-as-leading-arms-seller-in-sub-saharan-africa_6021018_124.html (Letöltés ideje: 2024. 03. 26.)
- 31 Zaytsev, Vadim – Maslov, Andrey: *What's Behind Russia's Newfound Interest in Zimbabwe* 2018. 11. 14. Carnegie Moscow Center. <https://carnegiemoscow.org/commentary/77707>
- 32 Anna Boitsova – Inna Sidorkova – Anton Baev: *“Glava ChVK Rasskazal o Rabote Rossiiskih Spetsialistov v Livii [The Head of ChVK Informed about the Work of Russian Specialists in Libya],”* V2017. 03. 13. RBC, <https://www.rbc.ru/politics/13/03/2017/58c69ef59a7947e8a7c2ea63>.
- 33 A legfontosabbak Afrikát tekintve az ENSZ és a BRICS.
- 34 Tarrósy István – Kovács Gergő: *Így terjeszkednek az oroszok Afrikában – szakértő a Mandinernek*. 2022. 09. 19. Mandiner. <https://mandiner.hu/hirek/2022/09/tarrosy-istvan-afrika-oroszorszag> (Letöltés ideje: 2024. 03. 15.)
- 35 Jegorov, Oleg: *How the USSR fell in love with Africa*. 2019. 11. 06. Russia Beyond. <https://www.rbth.com/history/331238-ussr-africa-relations-friendship> (Letöltés ideje: 2024. 01. 21.)
- 36 Zaytsev, Vadim – Maslov, Andrey: *What's Behind Russia's Newfound Interest in Zimbabwe*. 2018. 11. 14. Carnegie Moscow Center. <https://carnegiemoscow.org/commentary/77707>

Felhasznált irodalom

Könyvek:

- Bechev, Dimitar – Popescu, Nicu – Secrieru, Stanislav et al. (2021): *Russia Rising*. Bloomsbury Publishing, London. 107-122.
- Bobrick, Benson (1992): *East of the Sun: The Epic Conquest and Tragic History of Siberia*.
- Gabidullin, Marat (2022): *Orosz zsoldosok Putyin szolgálatában*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Gaddis, John Lewis (2005): *The Cold War: A New History*. Penguin Books, New York. 119-128; 138-140; 206-209.
- Giles, Keir – Ellis, R. Evan, Strategic Studies Institute, Department of Homeland Security, Federal Bureau of Investigation (2017): *The Rise of Russia – The Turning Point for Russian Foreign Policy*. Madison and Adams.
- Hervainé Szabó Gyöngyvér (2021): *Oroszország a globális világrendben*. Kodolányi János Egyetem, Székesfehérvár.
- Jangfeldt, Bengdt (2024): *Mi és ők – Az orosz eszme története*. Helikon Kiadó, Budapest.

- Lieven, Dominic et al. (2006): *The Cambridge History of Russia. Volume II, Imperial Russia 1689–1917*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Madimba, Astrid – Ukata, Chinny (2022): *It’s a Continent*. Coronet, Great Britain.
- Nye, Joseph S. (2004): *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Knowledge World/Poseidon, New York.
- Ramani, Samuel: (2023): *Russia in Africa – Resurgent Great Power or Bellicose Pretender?* Oxford University Press, New York.
- Suny, Ronald Grigor et al. (2006): *The Cambridge History of Russia, Volume III, The Twentieth Century*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Suret-Canale, Jean (1983): *A négerkereskedelemtől a neokolonializmusig*. Kossuth Könyvkiadó, Debrecen.

Folyóiratok, tanulmányok:

- Duursma, Allard – Masuhr, Niklas (2022): *Russia’s return to Africa in a historical and global context: Anti-imperialism, patronage, and opportunism*. *South African Journal of International Affairs*, 29:4, 407-423, doi: 10.1080/10220461.2022.2136236
- Gavrilenko, Alexander (2019. 11. 07.): *‘Zhдут nas v Afrike’ (‘Waiting for Us in Africa’)*. *Rossiyskaya Gazeta*.
- Gruzd, Steven – Ramani, Samuel – Clifford. Cayley (2022): *Russia in Africa: Who is courting whom?* *South African Journal of International Affairs*, 29:4, 401-405, DOI: 10.1080/10220461.2022.2146184
- Kashaga, Frateline – Niboye, Elliot P. (2007): *Az afrikai globalizáció kihívásai: afrikai értelmiségi fiatalok észrevételei*. Afrika Tanulmányok 1.2. Publikon Kiadó, Pécs. 11. o.
- Kopelev, D. N. (2022. 11. 01.): *“Pirates Will More Pleasantly Accept the Patronage of His Imperial Majesty”*: *Colonial Projects of Peter the Great and Jacobite Conspiracies (1718–1725)*. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S8), S703–S712. <https://doi.org/10.1134/s1019331622140076>
- Nye, Joseph S. (1990): *Soft Power. Foreign Policy*, 80, 153–171. o. <https://doi.org/10.2307/1148580>
- Nye, Joseph S. (2009): *Get Smart: Combining Hard and Soft Power. Foreign Affairs*, 88(4), 160–163. <http://www.jstor.org/stable/20699631>
- Ramani, Samuel (2021): *Russia and China in Africa: Prospective Partners or Asymmetric Rivals?* *Policy Insights*. South African Institute of International Affairs, Johannesburg, 120.
- Tóth Norbert (2007): *Óriások szövetsége: Az Afrikai Unió és az Európai Unió kapcsolatrendszere*. Afrika Tanulmányok 1.3. Publikon Kiadó, Pécs. 8. o.

Online források:

- Anadolu Agency (2020. 08. 04). *Russia to build military bases in 6 African countries: Report*. *Daily Sabah*. <https://www.dailysabah.com/world/africa/russia-to-build-military-bases-in-6-african-countries-report> (Letöltés ideje: 2024. 03. 30.)
- Britannica: *Russia* <https://www.britannica.com/place/Russia> (Letöltés ideje: 2024. 03. 27.)
- Burke, Jason: *Russia Pushing “Unsuitable” Nuclear Power in Africa, Critics Claim*, *The Guardian*, 2019. 08. 28. <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/28/russia-pushing-unsuitable-nuclear-power-in-africa-critics-claim>. (Letöltés ideje: 2024. 03. 30.)
- Cambridge Dictionary: *Expansion* <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/expansion> (Letöltés ideje: 2024. 03. 27.)
- Cambridge Dictionary: *Expansionism* <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/expansionism> (Letöltés ideje: 2024. 03. 27.)

- Camissapeople: *Russian imperialism and colonialism in South African history*. 2017. 04. 27. Camissapeople. <https://camissapeople.wordpress.com/2017/04/27/russian-imperialism-and-colonialism-in-south-african-history/> (Letöltés ideje: 2024. 01. 22.)
- Central Intelligence Agency: *Russian Policy and Africa* <https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA-RDP09T00367R000400330001-8.pdf> (Letöltés ideje: 2023. 12. 10.)
- Csernus Szilveszter: *Így született meg az Orosz Birodalom*. 2014. 09. 22. https://m.mult-kor.hu/20140919_igy_szuletett_meg_az_orosz_birodalom?fbrkMR=detect&pIdx=4 (Letöltés ideje: 2024. 01. 31.)
- Douet, Marion: *Russia overtakes China as leading arms seller in sub-Saharan Africa*. 2023. 03. 28. Le Monde.fr. https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2023/03/28/russia-overtakes-china-as-leading-arms-seller-in-sub-saharan-africa_6021018_124.html (Letöltés ideje: 2024. 03. 26.)
- Dzinduwa, Steady: *Here is Why Russia's Colonial Ambitions in Africa Never Materialized*. 2022. 03. 14. <https://www.africarebirth.com/here-is-why-russias-colonial-ambitions-in-africa-never-materialized/> (Letöltés ideje: 2024. 01. 24.)
- Harmath Árpád Péter: *Oroszország története a kezdetektől Nagy Katalinig*. 2015. 01. 31. Tortenelemcikk.hu. <http://tortenelemcikk.hu/node/151> (Letöltés ideje: 2024. 03. 08.)
- <https://www.rbth.com/history/331238-ussr-africa-relations-friendship> (Letöltés ideje: 2024. 01. 21.)
- Jegorov, Oleg: *How the USSR fell in love with Africa*. 2019. 11. 06. Russia Beyond.
- Kovács Gergő – Gyóni Gábor – Mezei Bálint: *Íme, Oroszország 19. százada a napóleoni háborúktól a bolsevik forradalomig*. 2022. 07. 18. <https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-mezei-balint-gyoni-gabor-19-szazad-napoleon-magyar-szabadsagharc-krimi-haboru-bolsevik-forradalom-i-pal-ii-miklos> (Letöltés ideje: 2024. 02. 06.)
- Kovács Gergő – Gyóni Gábor: *„Ez az enyém, ez a tiéd” – történész az orosz 20–21. századról*. 2022. 07. 31. <https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-gyoni-gabor-vlgyimiputyin-borisz-jelcin-szovjetunio> (Letöltés ideje: 2024. 02. 14.)
- Kovács Gergő – Mezei Bálint: *Gigászi áldozatvállalás áll a 20. századi orosz sikerek mögött – történész a Mandinernek*. 2022.07. 27. (Letöltés ideje: 2024. 02. 07.) <https://mandiner.hu/hirek/2022/07/orosz-tortenelem-mezei-balint-sztalin-lenin-masodik-vilaghaboru-szovjetunio-20-szazad>
- Kovács Gergő: *Így terjeszkedett Oroszország az idők során – Nagy Péter színrelépése*. 2022. 05. 29. <https://mandiner.hu/hirek/2022/05/oroszorszag-tortenelem-nagy-peter> (Letöltés ideje: 2024. 02. 05.)
- Madimba, Astrid – Ukata, Chinny: *It's a Continent – Russia's unsuccessful and short-lived 19th Century African colony, 'New Moscow'*. 2022. 08. 24. Daily Maverick. <https://www.dailymaverick.co.za/article/2022-08-24-its-a-continent-russias-unsuccessful-and-short-lived-19th-century-african-colony-new-moscow/> (Letöltés ideje: 2024. 01. 24.)
- Polianichev, Oleksandr: *How Russia tried to colonise Africa and failed*. 2023. 05. 24. Aljazeera <https://www.aljazeera.com/opinions/2023/5/24/how-russia-tried-to-colonise-africa-and-failed> (Letöltés ideje: 2024. 01. 22.)
- Schwikowski, Martina – Tiassou, Kossivi – Koena, Jean Fernand (2024. 02. 09.): *After Wagner, Russia makes new military plans in Africa*. DW. <https://www.dw.com/en/after-wagner-russia-makes-new-military-plans-in-africa/a-68213643> (Letöltés ideje: 2024. 03. 30.)
- Szerhij Plóhij: *Contextualizing Putin's „On the Historical Unity of Russians and Ukrainians”* 2021. 08. 02. Ukrainian Research Institute – Harvard University <https://huri.harvard.edu/news/putin-historical-unity> (Letöltés ideje: 2024. 04. 02.)
- Tarrósy István – Kovács Gergő (2022. 09. 19): *Így terjeszkednek az oroszok Afrikában – szakértő a Mandinernek*. Mandiner. <https://mandiner.hu/hirek/2022/09/tarrosy-istvan-afrika-oroszorszag> (Letöltés ideje: 2024. 03. 15.)

- Tasamba, James: *Selling weapons and sealing deals: Is Russia a reliable defense partner for Africa?* 2023. 11. 27. Anadolu Ajansi. <https://www.aa.com.tr/en/africa/selling-weapons-and-sealing-deals-is-russia-a-reliable-defense-partner-for-africa/3066118> (Letöltés ideje: 2024. 03. 26.)
- The Afrinik: *How tsar Peter I. wanted to turn Madagascar into a Russian colony* <https://afrinik.com/how-tsar-peter-i-wanted-to-turn-madagascar-into-a-russian-colony/> (Letöltés ideje: 2024. 01. 22.)
- The Moscow Times: *Wagner Resumes Africa Recruitment After Prigozhin's Death – Report*. 2024. 04. 04. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/2024/04/04/wagner-resumes-africa-recruitment-after-prigozhins-death-report-a84744> (Letöltés ideje: 2024. 04. 05.)
- Zaytsev, Vadim – Maslov, Andrey (2018. 11. 14.): *What's Behind Russia's Newfound Interest in Zimbabwe*. Carnegie Moscow Center. <https://carnegiemoscow.org/commentary/77707>

A szerzőről

Nemzetközi kapcsolatok szakértő,
MA hallgató
Pécsi Tudományegyetem
Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar

About the Author

International relations expert,
MA Student
University of Pécs
Faculty of Humanities and Social
Sciences

@
piller.matyas.mihaly@gmail.com

English Abstract

The Past and Present of Russian Ambitions in Africa

In the changing geopolitical landscape of our time, it is crucial to understand the functioning of certain international processes, including the roots and driving forces behind ongoing conflicts. The relationship between Russia and Africa is long-standing yet insufficiently discussed, but it has become relevant again today. The effects of both formal and informal Russian Africa policies are more pronounced in 2024 than they were a few decades ago, and the Western world is paying attention to developments due to the Russian–Ukrainian war. Whether it concerns the internal political situations of African states, the impact of migration reaching us, or the continent’s food supply, Africa repeatedly appears in the media, showcasing the extent and degree of global interdependence.

In my article, I strive to uncover the initial forays and development of Russian expansionist policies in Africa and to present the period from the fall of the Soviet Union to the present day within the context of these relationships. I aim to review the established and novel efforts of the collapsing Soviet Union as effectively as possible and draw conclusions based on observed patterns.